

Мар. ж 1-8111
1-5 6

ЧЫЛА ЭЛ ПРОЛЭТАР-ВЛАК, УШНЫЗА!

МАРИЙ ЎДРАМАШ

Эл аралымэ пашам ончышо калык комисар К. Е. ВОРОШИЛОВ йолташ

1935 ий

МАРИЙ ОБЛАСЬ
КУГЫЖАНЫШ САВЫКТЫШ

Май № 5

ШКЭНАН ОКСА ДЭН СОЦИАЛИЗМЫМ ЫШТЭНА

Комунист партий дэн кугу вождь—Сталин йолташ вуйлатымэ почэш Совет Ушэм социализмым ыштымаштэ пэш кугу сэнгымашкэ лэктэ.

Мэмнан элын индустрий вийжэ пэш чот кушко. Колхоз строй йөршын да пörтылдымашын сэнгыш. Пашазэ дэн колхозник-влакын илыш-йүлашт эрэак сайэмэш. Совет Ушэм көргысö калыкын социалист культуржо кушкэш, пэнгыдэмэш. Мэмнан шочмо кугу элна пэш вийан, сэнгэн көртдымэ элыш савырныш.

ССР Ушэмыштэ социализм ыштымашын сэнгымашыжэ шэмэр-влакын шкэ вийыштан көра „...өрдыж гыч налмэ кабальный кредит дэн зайом дэч посна, элнан көргысö вийжэ дэн“ (Сталин) ышталтэ.

Мэмнан финансэ вийна кушкэш, социализм ышташ полшышо совет окса пэнгыдэмэш.

Шэмэр массэ коллаштэ окса аралымэ пашам организатлымаштэ да Совет Ушэмын финансэ вийжым пэнгыдэмдымаштэ совет кугыжаныш зайом пэш кугу вэрым налэш.

Пэрвой вичийашыштэ 40 миллион шэмэр зайом налмэ дэн кугыжанышлан социализм ыштымэ пашаш 6 миллиард тэнгэ нарэ оксам пуыш.

Кокымышо вичийашын тунгалтыш кок ийлаштыжэ 45 миллион—зайом кучышо-влак зайомла коч социалист бюджетыш 7 миллиард тэнгэ нарэ пуышт.

Мэмнан эл пашазэ, колхозник да шэмэр-влак зайомлан сэралтын, зайом налмэ оксаштым шкэ пролэтар кугыжанышыштан, шкэ пашаштланак пуат.

Пролэтар кугыжаныш калык дэч оксам күсын налын, калыкланжат пайдам ышта, тыгэ зайом облигацэ дэн модын да процент шот дэнат ка-

лык доходым налын шога. Пэрвой вичийашыштэ шэмэр-влаклан кугыжаныш зайом дэн 858 миллион тэнгэм, 1933 ийыштэ—560 миллион тэнгэм, 1934 ийыштэ—924 миллион тэнгэм пуалтын.

1935 ийыштэ шэмэр-влаклан кугыжаныш зайом дэн 1 миллиардат 300 миллион тэнгэ окса пуалташ.

Совет правительствэ зайом шотышто шкэ обэзатылствыжым шэмэр калык ончылно акуратнын да жапыштыжэ шуктэн шога. Тыгэ зайом кучышо кажнэ шэмэр модын налын, процент шот дэн пайдам налын көртшэ манын, тудо тырша.

Кокымышо вичийашын кумышо ийысэ социалист строительствын програмыжым финансировайымэ пашалан шэмэр калыкын окса дэн полшаш шупшын шогышаш вэрч правительствэ „*кокымышо вичийаш*“ (кумышо выпуск) *зайомым луктын*.

У зайом 10 ий жаплан—1945 ийын 1 октябржэ мартэ, 3 миллиардат 500 миллион тэнгэаш луктылтын.

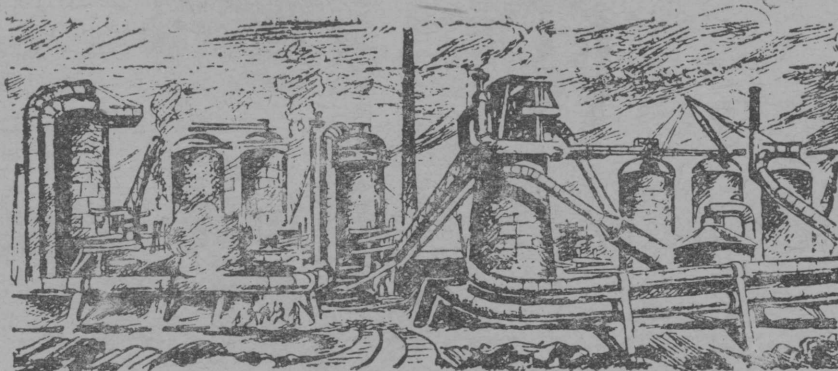
Пэрвой кок выпуск сэмынак „*кокымышо вичийаш зайомым*“ кумышо ийлан лукмо выпускшат *бэспроигрышный* дэн *процэнтан* облигацылан шэлалтэш.

Бэспроигрышный облигацэ дэн зайом кучышо-влак оксам түрыс модын налыт; кажнэ облигацэ лу ий жапыштэ обэзатэлынэ ик кана модын налэш.

Процэнтан облигацэ дэн чумыр доход купон почэш идалыклан 8% дэн тұлалтэш; ты облигацэ-влак модмашкэ огыт пурталт.

Процэнтан облигацэ 100, 25 да 10 тэнгэаш луктылтын. Бэспроигрышныйжэ 100, 50, 10 да 5 тэнгэаш лукмо.

Зайом окса кушко кайа

Кугу завод-влакын ышташ

50,
тэнгэ
тыт.
мэк
1/4,
3
ный
ик
дэн
гын,
жат
Бэ
лига
250
наль
шкэ
К
нале
Бэ
лаш
Б
влак
рым
вып
Т
пус
чыш
вып
тыл
М
поч
тия

50, 25, 10 да 5 тэнгээш облигацэ-влак 100 тэнгээш тичмаш облигацын ужашыжлан шотлалтыт. Купонын доходшо гыч, альэ модыш логалмэк тичмаш облигацын күлэш ужашыжым ($\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{20}$) налэш лийэш.

Зайомын шкэ законжо почэш бэспроигрышный выпуск модышын кугытшо дэн количествыжэ ик разрьадлан ышталтэш. Облигацын сэрийжэ дэн номыржо ик разрьадыштэ модын налынты гын, тунамак ты выпускын чыла разрьадыштыжат модын налыт.

Бэспроигрышный выпускын 100 тэнгээш облигацыжэ 3000 тэнгэм, 1000 тэнгэм, 500 тэнгэм, 250 тэнгэм, 200 тэнгэм да 150 тэнгэм модын налын кэртэш. Модын налмэ суммыш облигацын шкэ акшат пурталтэш.

Кажнэ облигацэ обэзатэлынэ ик кана модын налэш.

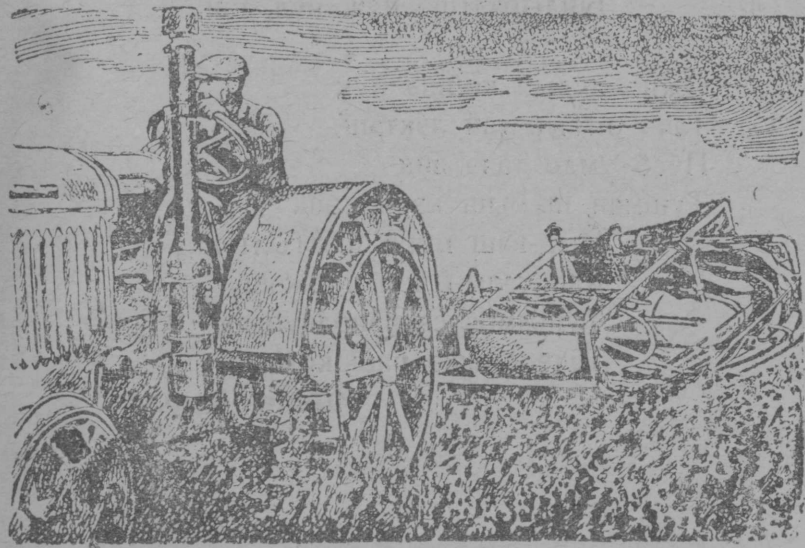
Бэспроигрышный выпуск зайом 10 ий коклаштэ чылажэ 40 кана модылтэш.

Бэспроигрышный выпускын модыш тиражшэ-влак зайомлан сэралтмэ расчотым ыштэн пытарымэк, кокымшо вичийаш зайомын моло кок выпускыжо дэн ик жапыштак ышталтыт.

Тиражыштэ модын налшэ номыр-влак кум выпускагы ик таблицыштэ лийыт. Тыгэ зайом кучышылан „кокымшо вичийаш зайомын“ кум выпуск облигацыжымат таблицыштэ ончаш куштылго лийэш.

Модын налмэ оксам официальный таблицэ почэш сбэркассэ-влак тўлат. Таблицыжэ: „Известия ЦИК СССР и ВЦИК“, „Правда“, „Эконо-

Зайом окса кушко найа

Социалист йал озанлыкым пэнггидэмдаш

Сурэтыштэ: Пасу паша годым сатум пасуштан ужалэн коштмаш.

мическая жизнь“, „Труд“, „Крестьянская газета“ газэтлаш да тираж лиймэ вэрысэ исполкомын газэтэшыжэ увэртаралтэш. Модын налмэ оксам сбэркассэ, ончыктымо газэт-влак гыч официальный таблицан ик газэтым налмэмыжэ, тўлаш тўналэш.

Модын налмэ оксам тўлаш тўналмэк зайом кучышо-влак модын налмэ оксаштым кэрэк кунамат налын кэртыт, 1950 ийын 1 октябрь дэч вара гына ок пуалт.

Бэспроигрышный выпускын чыла облигацыжымат модын налмэ оксам тўлымө годым сулат. Модын налмэ оксам облигацын акшат пурталтэш.

Процентан облигацым сулэн налмаш 1941 ийын 1 октябрь гыч тўналэш. Могай облигацым сулэн налэш лийэш, тидым лўмын лийшэ тираж палэмда. Тыгай тираж 1941 дэн 1944 ий коклаштэ идалыкэш ик кана лийэда. Кажнэ тиражыштэ пўтынь лукмо зайом суммо гыч $\frac{1}{5}$ ужашыжэ тўлалтэш. 4 тираж дэч вара тўлэн шуктыдымо суммын $\frac{1}{5}$ ужашыжэ 1945 ийын 1 октябрь гыч тўлалтэш. Процентан облигацэ 1950 ийын 1 октябрь мартэ тўлалтэш.

„Кокымшо вичийаш“ кумышо выпуск зайомлан пурышо окса гыч йатыр ужашыжэ озанлык дэн стрóитэлыштын күлэшыжлан кучылташ вэрысэ советлан пуалтэш.

Пашазэ, служышо да оласэ моло калык коклаштэ зайом налэш подпискэ ыштымэ дэн пурышо окса гыч 75% чумыр Ушэмысэ кугыжаныш бўджэтыш, 15% — Ушэм рэспублик-влакын бўджэтышкышт да 10% — ола, район альэ подпискэ ыштымэ вэрысэ пашазэ

илымэ посьолок-влак бӱджэтышкышт пуалтэш.

Колхозник дэн шкэт озанлык шэмэр-влак коклаштэ зайом шарымэ дэн пурышо окса чумыр Ушэмысэ кугыжаныш бӱджэт дэн вэрысэ бӱджэт коклаштэ ик төр пайлалтэш. Вэрысэ бӱджэтыш пурышо оксажэ адакат район дэн йал бӱджэт коклаштэ пайлалтэш. Тыгэ пайлымэ годем кажнэ йалсовэт бӱджэтыш, ты йал совет көргысö колхозник дэн шкэт озанлыкан-влак дэч зайом-

лан пурымо оксашт гыч 25% дэч шагал огыл пуалтман.

Пашазэ дэн службышо-влак коклаштэ у зайом коллективнэ подпискэ шот дэн шаралтэш. Тӱлашлан 10 тылызэ жап срок пуалтэш.

Подпискэ: „Кум арньаш пашадарым—зайомлан!“—манмэ лозунг дэн эртаралтэш.

Зайом подпискэ 1935 ийын 4 май гыч тӱналэш.

Колхозницэ-влак!

Кокымшо вичийаш (кумышо ий лукмо) зайомым шарымаштэ правительствын „кум арньаш докотым—зайомлан“ манмэ лозунгшым шуктыза. Шкэт озанлыкан шэмэр ӱдрамаш коклаштэ зайомым шарыза.

МАЙ ПАЙРАМ

Тачэ кэчэ—Май пайрам,
Таг тошкалын мый лэктам.
Йыр-ваш муро йӱк шокта,
Капиталын чон коршта.

Шэргылт, шэргылт, муро йӱк,
Мэр мландэ кумдыкэш;
Капиталын шӱмжым лэк
Пӱсö пикшла пӱчкын вик!

* * *

Мэр ӱмбалнэ кок тӱнья:
Ик тӱньяжэ пэш ласка—
Тушто мэ вэт илена,
Социализмым ыштэна.

Тачэ кэчэ —Пэрвой Май;
Пылла койын комбо гай
Коштэш эрык муро дэн.
Шэмэр калык куанэн.

Вэс вэрэжэ—капитал,
Тудын чонжо пэш осал:
Йорлым пи гай ындыра,
Шнийым, шӱртньым йӱрата.

Мэр мландэ кумдыкэш
Фабрик-шахтым кудалтэн,
Тачэ лэктын йорло йэн,
Ындыралтшэ пӱж вӱд дэн.

* * *

Ожно лӱдын кийшэ йӱк
Тачэ онгыр гай лэктэш,
Пӱсö умдо тачэ вик
Тушман шӱмыш кэрылтэш.

Йыр-ваш муро шэргылтэш,
Капиталын чон коржэш,
Тӱньямбалсэ револьуцын
Тачэ вийжэ раш койэш.

Йыван Кырла

Аза ыштымэ дэч ончыч да вара колхозницэ- влаклан пашадарым шотлымо нэргэн

ССР Ушэм Наркомзэмын умылтарымыжэ

Йал озанлык артэль примэрнэ уставын 14-шэ пунктышто артэль правлэньым обәзатла: „Удрамаш-влакым аза ыштымэ дэч ончыч ик тылызылан да ыштымэ дэч вара ик тылызылан паша гыч утараш. Тидэ кок тылызыштэ нунылан ыштэн налмэ трудодэньышт кокла шотын пэлыжым шотлаш“.

Трудодэньын кокла шотшым кузэ шотлыман манын вэрла гыч йодмаш пура. Садлан ССР Ушэм Наркомзэм умылтара: чумыр трудодэньын кокла шотшым пашлан колхозницын паша гыч утарымэкэ ик талукушто ыштэн налмэ чумыр трудодэньым луаткоктытлан ужашлыман. Мутлан, колхозницым аза ышташлан кок тылызылан—1935 ий 1 май гыч 1 ийуль мартэлан утаралтэш. Тидэ колхозницэ 1934 ий 1 май гыч 1935 ий 1 май мартэ 240 трудодэньым ыштэн, кокла шот дэн тылызыштэ 20 трудодэнь гыч шуэш. Тидэ кокла тылызыштэ тудлан кокла шотын пэлыжэ пуалтэш—тылызылан 10 трудодэнь, а кок тылызылан чылажэ 20 трудодэнь.

ССР Ушэм Наркомзэм ЧЭРНОВ.

КУГУ СЭНГЫМАШ

У-Торйал район, Кузнэц йал совет кӧргысӧ ўдрамаш-влак 8 мартлай пайрам эртараш Кузнэц школышко погынэн улыт. Вуйгэжэ 135 ўдрамаш ыльыч. Тидэ погынымаштэ мэ тошто илышнам шарналтэн кызытсэ илыш дэн тангастарышна. Ожно кул шотышто илэн улына, кызыт мэ кугыжаныш пашам тэргэна, мэмнан Плагийна йал советыштэ вуйлата.

Капиталист эллаштэ мэмнан ака-шужарна-влак кызытат кул шотышто, йӧсын илат. Нуно эрыкыш лэкшаш вэрч кучэдалыт, нуным мланнат мондымо огэш кӧл, эрыкышт вэрч мланнат тыршыман.

Капиталист эллаштэ ўдрамаш-влакын кугыжаныш паша виктараш, мэр пашам ончаш нимогай праваштат укэ. Мэ эрык элыштэ илышэ—шэмэр ўдрамаш-влак элын озажэ улына. Элым ик сэнгымаш гыч вэс сэнгымашкэ нангайэна.

Элын вийанмыжэ да колхоз озанлык кушмо дэн пырля адакат мэ ик кугу сэнгымашкэ тошкална. Тачэ погынымаштэ кокхоз озанлыклан кэлшышэ у уставым лончылэн лудна. Тидэ устав чынак колхоз-влакым ончыкыжат пэнгыдэмдаш, колхозник-влакын илышыштым сайэмдаш полша.

„Шэнгэлан кодшо колхоз лийман огыл, чыла колхоз ончылно шогышо колхоз лийман“—ма-

нын Сталин йолташ туныкта. Колхозышто лодырат лийман огыл, тидэ устав лодырым вуй гыч огэш нийалтэ. Колхозышто кӧ йогылана гын, колхоз озанлыкым вийандаш ок тыршэ гын, тудлан колхозышто вэр лийман огыл“—манын „Трактыр“ колхозын ударницыжэ Атлашкина Овроси погынымаштэ ойлыш.

Ожно мэ тыгай илыш нэргэн шонэнат кэртын огынаул. Мэмнан илышым куштылэмдышаш вэрч тошто кугыжаныш тыршэн огыл. Мыланна кресть-анкэ-влаклан илыш пэш йӧсӧ ыльэ. Паша годым аза ыштымашкэ мӱшкыран коштатат, жап шумо мӧнгӧ кушан лийын тушан ыштэт. Анга ўмбалан ыштэн, урвалтэш азам пӱтырэн каймаш чӱчкыдын лийын. Аза ыштымэ мӧнгат эрлашыжымак пашашкэ лэктын кайэт. Паша годым ыштымэ аза ила манын вучымо огэш кӧл, тудым моштэн ончымаш лийын огыл.

Кызыт ындэ эрык элыштына ўдрамашын илышыжэ ий йэда куштылэмэш. У устав пэш кугу куштылгылыкым пуа. Аза ыштышэ ватэ-влак аза ыштымэ дэч ончыч да вара каныш пуалтэш.

Пэш кугу тау комунист партийлан, кугу Сталинлан, мыланна шэмэр ўдрамаш-влаклан волгыдо илышым пукташ тыршат.

ПАКЧА САСКА

Морко р-н Корака сола „Калинин“ колхозышто Воман Пётыр ватэ уло. Тудо марийжэ дэн коктын пакча саскам сайэмдаш чот пижыч. Кок ий коклаштэ нуно кугун ончыко тошкальыч. Пакча саска гыч кугу пайдам налыныт. Тэлэ пагытыштэ молын кочкышлан йөр укэ. Пётыр ватын чыла уло: шуктымо ковышта, шуктымо кийар, помидор, чунгыла, (салтак ушмэн) кочо ушмэн, шоган, тылэч молат. Кузэ тудо вара пакча саскам ончэн кушта?

Ковыштам кузэ шындыман. Кузэ ончыман. Ковышта нөшмым ончыч вүдэш нөртэн шытыктарыман. Шытыктараш шүкшү пижгөргө көргыш, альэ шовычэш пүтыралын ночко рэгэнчэ коклаш, комака сангаш пыштыман. Тыгэ вашкэ шыта. Шытэн шумэкэ ковышта шагэш үдыман. Ёмбачшэ шоктэ дэн шоктын, тыгыдэ рокым шавыман. Ондак үдэт гын, шошым йүштө дэчын йүдлан лэвэд шындыман.

Ковышта озым 10-12 сантиметр лийэш гын, пакча йырагыш кусараш йөра. Кусарымэ дэч ончыч тыгэ йамдылман.

Шындышаш вэрым кок пачаш курал тырмалыман. Шолдра рок комылья ынжэ лий. Шындаш кунар озымым шындынэт, ышкаланэт планым ыштэ. Пакча вэржым висэ, мыньар мэтр кутыш, мыньар торэшыжэ. Шотлэн нал, мыньар озымым шындаш күлэш. Вэр йамдылымэкэ шын-

Колхоз имньым сайын ончаш

Имньэ ончышо-влак имньым эрыкташ луктыт

даш тўнгалаш лийэш. Ковышта шындаш лийэш: кас вэлэш, альэ эрдэнэ, кэчэ лэкмэ дэч ончыч. Кас-тэнэ шындаш утларак йөнан.

Шындаш, тыгэ шындыман. Пакча йыранг ву-йэш, кок мोगырешат ик мэнггэ гыч кырыман. Вара, мэнггэ гыч мэнгыш вычкыж кандрам шупшын кылдэн шындыман. Кандра тура тойа дэн корэн палым ыштэн шындэ. Корэм йамдэ.

Ковышта шагыш сайынак вүдым шыжыктэ. Иссак шупшылмэкэ, ковышта озымым изи йашлыкыш налын сайын опто. Вара палэ, ыштымэ корэшэштэ шындылаш тўнгал. Озым кокла 80 сантиметр лийман.

Сүрэтлэн ончыктэм:

V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V
V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V

Тыгэ шахмат порадкэ дэн шындыман.

Пакча көргым кузэ ончыман.

Пакча көргым ончэн от мошто гын, альэ өрканэт гын, пайдажэ огэш лий. Ковышташ вүдым эрдэнэ эрак, кэчэ лэкмэш шавэн пытарэ, кастэнэ кэчэ шинчаш тўнгалмэ годем опташ тўнгал. Кэчывал тура шокшо кэчыштэ ит опто. Шындымэкэ иктаж коккум кана ломыж вүдым шавэт гын, пэшак сай лийэш. Вүдым шавымэкэ ковышта озым тўнгжө гыч ёмбал рокшо пэнгыдэм шинчэш. Тудо рокым тарватылаш күлэш, Тарватылаш пу дэн күзө ганьым ыштэ. Тудын дэн пэш вашкэ, сайын пудыралтылаш лийэш, ковышташкэ гына ит тўкө. Укэ гын, пүчкылт кэртэш. Йүраныштэ шавыман огыл, а пудыралтылашыжэ тугак күлэш.

Ойар ийыштэ ковыштам тыгыдэ шэм тий пытараш тўнгалэш гын, тыгэ ыштыман.

Турыжмо тамакам, альэ ужар шовыным налын шовын вүдым, альэ тамака вүдым ковышташкэ шавэ. Тыгэ коккум кана пытымыжым ончэн шавыман. Тунам ик тийат ок код.

Ковыштам шындымэт годем шуэ лийэш

манын ит лүд. Ончэн моштэт гын, шыжым кокла гычшэ кайэн от кэрт, тугай лийэш. Адак марий-ватэ ковыштан йымал лышташыжым каткалэн ушкаллан пукша. Тыгэ каткалаш ок йөрө. Йымал лышташ мландысэ вұдыжым куча, кэчэ дэн кошкыктымо дэч арала. Вэс мogyрым тудо лыш-таш дэн мландэ гыч кочкышым налаш полша.

Ковыштам ийунь тылзыштэ урыман. Урымо дэч ончыч шўкым эрыктыман. Тыгэ ыштэт гын, ковышта дэч посна от код.

Йошкар ушмэным кузэ ончэн куштыман.

Йошкар ушмэным тыгэ шындыман. Ковышта сэмын озымым ыштыман огыл. Ковышта сэмын корэн каймэкэ тунамак нөшмым шындэн кайэт. Вұдым кугун шавыман огыл. Ушмэн лэкмэкэ, ик вэрыштэ кок,-кум озым улмаштэ эн сайы-жым кодэн молыжым кўрлын нал. Ушмэн гыч ушмэныш коклажэ 30-35 сантиметр лийжэ. Ковышта сэмын шуэ ынжэ лий. Шўк-шудым эрээк кўрын шогыман.

Чунгыла.

Чунгылам ковышта сэмынак озымым ышты-ман. Тугак шындыман. Коклажэ 50-60 сантиметр лийжэ. Чунгыла вуй лиймэкэ тарватыл коштман. Укэ гын, кушкашыжэ сай ок лий.

Тыгэ Воман Пөтыр ватэ пакча саскам ончэн кушта. 1933 ийыштэ тудо тынар пайдам муын: I-шэ участкэш 2 пут парэнгым шындэн. Парэнгым балын тужэч 26 пут. Кокла шот дэн шотлаш гын, 5 тэнгэ дэн путшо, 26 пут 130 тэнгэаш. (Учас. 108 к. м.)

II-шо участкэ 108 кв. мэтр. 300 вуй ковышта. Вуйжо 70-80 ырший дэн, 210 тэнгэаш. Ушмэн, чун-гыла 2 воз, 30 пут, 4 тэнгэ дэн 120 тэнгэаш, чылажэ пакча докод 460 тэнгэаш.

1934 ийыштэ I-шэ участкым 148 кв. мэтрыш йэшарэн. Тужак 360 вуй ковышта шочын. Чыла доход пакча гыч 503 тэнгэат 50 ырший лэктын.

Пөтыр ватэ ышкэ пакчаштыжэ гына ударницэ огыл, колхоз пасуштат ончылно. Тудо марийжэ дэн коктын 343 паша кэчым ыштэныт. Тидэ трудодэньлан 765 кгр. киндым, 2109 кгр. парэн-гым налыныт.

Н. С. Л.

ПАКЧА САСКА ДЭН ТҮРЛӨ КОЧКЫШЫМ ШОЛТАШ ЛИЙЭШ

Шуко үдрамаш-влак пакча саска дэн түрлө кочкышым йамдылаш лиймэ нэргэн огыт шинчэ. Пакча саскам тыгылай гына кочкаш лийэш шонат. Пакча саска гыч түрлө, тамлэ, пэркан кочкышым йамдылаш лийэш.

Пакча саскаштэ шэр тэмышэ наста пэш шуко уло. Тыгак, миньэрал шинчалат пакча саскаштэ шуко уло. Миньэрал шинчалжэ айдэмын капкылжылан пэш күлэш наста. Айдэмэ пакча саскам утларак кочкэш гын, пагаржэ дэн мұшкыр пуштыжлан пэш сай.

Пакча саскаштэ айдэмылан эн күлэш үзгар— *витамин* лұман наста уло. Витаминжэ айдэмэ өргышкө огэш логал гын, айдэмэ цынга чэрк дэн чэрланэн кэртэш. Свэжа ковышташтэ, шоганыштэ, чэснокышто, кэшырыштэ, йошкар ушмэныштэ, помидорышто витамин шуко уло.

Таза йэн лийнэт гын, шылым, киндым, парэнгым гына кочман огыл, пакча саскамат кочкаш күлэш. Кочкыш тамлэ, вашталтышан лийжэ.

Пакча саска дэн винэгрэтым тыгэ ыштыман.

Түрлө пакча саска дэн *винэгрэт* манмэ кочкышым ышташ лийэш. Винэгрэтлан йошкар ушмэн, кэшыр, ушмэным ончыч шинчалан вүдэш шолтэн налман. Күн шумо мөнгө нинэ саска-влакым саралтэн кұмыжышкө падырштыман. Тышак кұшө парэнгым, шуктымо ковыштам, шинчалтымэ кийарым, шинчалтымэ помидорым,

шоганым падырштыман. Кэнэжым гын винэгрэтлан свэжа саска-влакым падырштыман. Саскам вүдэш шүмгэ шолтыман. Саралтэн шолтымо дэнэ вүдышкө шэргакан наста-влак лэктыт. Парэнгын эн күлэш үзгар—крахмал вүдышкө кайа.

Парэнгым тыгэ жаритлыман

Парэнгэ чэвэр чурийан, тамлэ лийжэ манын, тыгэ жаритлыман: парэнгым саралтэн, вичкыж ос дэн альэ падраш дэн пүчкэдэн пэш йыклык мушман. Вүдыштө кужун кучыман огыл. Укэ гын, вүдышкө крахмалжэ лэктэш. Парэнгым кэлшакан салмаш жаритлыман. Парэнгым пыштымэ дэч ончыч, салмам ырыктыман, салмашкэ үм пыштыман, вара ижэ парэнгым пышташ күлэш. Салма кугурак лийжэ, салмаштэ парэнгэ чумыр ынжэ кий. Жаритлымэ годым парэнгым эскэрэн гына пудыралташ күлэш.

Үмбалэш нүктымө йошнар ушмэн

Эн ончычак йошкар ушмэным шүмжыгэ мөгэ конгаш күктэн налман. Күктымө йошкар ушмэным йүкшыктармэ мөнгө, шүмжым эрыктэн падырштыман. Падыраш-влакым шыдан ложа-шэш пөрдалтарман. Тыгэ ложа-ш дэн йөрмө йошкар ушмэным шинчалтэн, үэш жаритлат. Кужун жаритлымэ огэш күл. Тылэч вара йошкар ушмэным атышкэ оптэн, үмбач үмбалым пыштэн 5-10 минутлан олтэн пэтырмэ конгашкэ шын-дат.

Рэдакцэ.

Вэс номырэш пакча саска дэн түрлө кочкышым йамдылмэ нэргэн адак возэна.

Мый сэмынэм ыштыза

Йоча-влаклан комунист воспитаньым пушаш вэрч школ вэлэ огыл, ача-ава-влакат, чыла шэмэрат тыршыман.

Йошар-Оласэ №1 тунгалтыш школ ача-ава-влакым погэн, йоча-влакым кузэ правльнэ воспитываймэ нэргэн умландарэн пуш. Мый тыгай погынымашлан пэш чот куанышым.

Йужо ача-ава-влак тидым альэ умылэн налын огытул, погынымашкэ пэш шагалын погынэн улыт.

Тыгай погынымашым мый пэш аклэм, йочам сайын ончимо нэргэн шуко умылэн нальым. Погынымашэш ача-ава-влак йочам сайын ончаш конкурсыш ушнышна. Мый шкэ умбакэм йочам сайын ончаш обэзатэльствым нальым.

Мыйын кум йоча-влакэм школышко коштыт, иктыжэ йоча сатышкэ коштэш. Нунылан чылашт-

ланат мый посна кроватьым шындэнам. Вакшым, шүргө шовычым йандарын кучэм. Шүргым, кидым эр йэда шовын дэн мушкыктэм. Пум эрэ шотко дэн, порошок дэн эрыктыктэм. Посна күмыж-совла гыч пукшэм.

Йоча-влакэмлан посна пөлэмым ойырэнэм. Нунын пөлэмыштышт йошкар пусакаым ыштэнэм, пусакаштым сорастарэн улыт.

Кызыт шкэ умбакэм тыгай обэзатэльствэ-влакым налам: йоча-влаклан чылаштанат посна үстэлым, пүкэным шындэм, йочалан кэлшышэ сылнэ литературым, шашкым, тылэч моло йоча үзгар-влакымат ситышын налам. Школ рэжимым сайын эскэрэн шогэм.

Йошкар-Оласэ чыла ача-ава-влакым мыйын сэмынэм ончаш, ача-ава-влак погынымашкэ кошташ, йоча-влаклан сайын тунэмаш полшаш ұжам.

Сэмон Марья.

Шабдарова йоча-влакым сай туныкта

Шабдарова Майрук Шэрнур район Мари-сола йал совет Йошкар-памаш йалэш 1914 ийыштэ шочын.

1933 ийыштэ Йошкар-Ола пэдрабфаком тунэм пытарэн.

Тидэ ийынак кэнэжым йоча площадкыштэ воспитательницалан пашам ыштэн (Йошкар-памаш У йал колхозышто).

Шыжым Облоно Майрукым Звэнигэ районышко туныктышылан колтэн. Кызыт Звэнигэ район Ташнур тунгалтыш школышто туныктышылан пашам ышта. IV класым туныкта. Туныктымо пашажым сай ышта: урокышко план почэш йамдылалтын пура, тунэмшэ-влаклан сайын умландара. Огыт умыло гын, өрканыдэак кум-ныл пачаш умландара.

Тунэмшэ-влак Майрукым йөрлатат. Шудымө (күштымө) пашажым жапыштэ шукташ тыршат,

Майрук клас көргым түрлө-плакат, лозунг-влак дэн сылнэштарэн.

IV класыштэ тунэмшэ вий дэнак класыштэ „Йамдэ лий“ луман пырдыж газет лукталтэш.

Класэш түрлө уголок-влакым ыштымэ: вождь-влак, сүрэт, труд, йумыдымо, тулэч молат.

Адак Майрук шкэ культуржымат нөлташ тырша: йара улмыж годым „Марий удрамаш“ журналым, адак моло сылнэ мутан кнага-влакымат лудэш.

Пөрт көргыжым арун куча. Пырдыжым газет дэн ошэмдэн, түрлө сүрэт, фото картычкым пыжыктыл сылнэштарэн. Окнаш сат-влакым шындылын.

Вургэмым у формым чийа. Моло самырык ұдыр-влакымат у формо вургэмым чийаш туныкта.

Эчук.

ОРИНАН илыш корныжо

Орина 1901 ийыштэ Звэнигэ район, Изи-Пам-йал йалэш пэш йорло илышэш шочын: ачажэ шорык күтү, аважэ күчызö (йодышт коштшо) улмаш. Орина изиньэк орлыкым ужын кушкын: кум ийаш лиймэкыжэ ачажэ колэн, аважэ кок изи икшывэ дэн кодын. Орик эн изи улмаш. Орик дэчын кугуракшэ Йапык лүман эргэ кодын. Орик пугурак нэлын илэн кушкын. Кукшо киндэ дэч молым нимат ужын огыл. Йужгы нам киндыжат логалын огыл. Кум ийаш икшывак аважэ дэн пырля йодышташ (күчаш) коштын.

7 ийаш лиймэкыжэ 1908 ийыштэ, Орик Йапык изаж дэн шорык күташ кошташ тўнгалын. Эрдэнэ ўжара тўр дэнак киньэлэш, чай дэн кукшо киндым кочкын пасушко йал мучко „шо-орыкым лу-у-укта!“—манын кычкырэн, сола дэн „кроп!.. да кроп!..“ лупшалын шорыкым покта.

Отым шэргылтарэн кайык-шамыч муралтат. Пэлэдыш гыч пэлэдышыш изи мўкш-влак ызгал коштыт. Орина ладыра пистэ йымалнэ ала мом шонэн шинчалтэн. Вуйжо дэн тыгэ муралтэн:

Ышкэ ача дэч ончэн шөгэн кодмэш
Куку игэ лийшаш ыльэ.
Шошым толын шыжым кайшаш ыльэ.
Ышкэ ава дэч ончэн шөгэн кодмэш
Шўшпык игэ лийшэш ыльэ.
Шошым толын шыжым кайшаш ыльэ...

Шинча вўдшö изи энэрла йогэн лэктын.

Йапык изажэ Орикын ойган мурыжым колын Орина дэк лишэмын.

— Орик! молан тынарэ орланэн муралтэт?— манын шужаржым чаманэн йодын.

— Кузэ от орланэ. Вэт мэмнан гайэ йоча-шамыч иктат паша ыштышэ укэ. Урэмыштэ, сат пакчаштэ модын ышкэныштын рвэзэ ўмырыштым эрта-рат, а мый... кэчэ мучко пасушто шорыкым поктыл нойэн коштам—манэшат шинчаж гыч шинча вўдшö лэктэш. Вара нимат пэлэштэн ок кэрт.

— Ит шорт, Орик!.. Кугу лийна гын, мэат сай илаш тўнгалына. Эрэ тыгай илыш ок лий,—манын Орикым изажэ сöрастарэн ойла.

Кэчэ кас вэкэ кайэн. Кўтым эркын йал вэкэ покташ тўнгалыт.

Тыгэракын Орик 8 ий кўтым күта. 16 ийаш лиймэкыж Орикым вийэш марлан пуат. Орик кум кэчэ вэлэ ила—мөнгö кайа.

Мөнгö миймэкыжэ Эсмэк-Билыак, Аркаўмбал йал йорло Васлий эргэ Иван Орикым марлан йодын. Орик Иванлан марлан кайэн. 3 ий йöратэн илышт. 1918 ийыштэ Иван ошо ваштарэш крэдалаш сарыш кайыш. Крэдалмаштэ ошо-влак Ивановым пуштыч. Орик адакат марий дэч посна кодо.

Орина суртшым кудалтэн Звэнигэ посолькышко комун-влак пöртыш прислугылан пура. Тушто 6 тылызэ пашам ышта, вара милицэ управлэньышкэ кагаз кондыштшылан паша ышташ кайа. Кок ий кагаз кондыштшылан пашам ышта.

Кок ий гыч Союз пöртышкö паша ышташ налыт. Паша лугыч Орик кнагалан тунэмаш тўнгалэш. Лудаш, возаш тунэмэш. Вара идалыкаш войэнно-санитарный курсышко тунэмаш пура. Курсышто йöратэн тунэмэш. Тидэ курсым тунэм лэкмэкыжэ 6 тылызаш политкурсыш тунэмаш пурэн. Тидэ курсымат тунэм пытарэн лэктэш.

Тунэм лэкмэкыжэ Звэнигэ амбулаторийышкэ паша ышташ пура. 1929 ий гыч тўнгалын 1933 ий мартэ пашам ышта. Пашам сай ыштат, врач-шамычат йöратат.

1933 ийыштэ Облас РОКК-шкэ налыт. Тушто пашам шукак ок ыштэ. Йошкар-Ола райздравышкэ сэстралан паша ышташ пура. Йошкар-Олаштэ 1935 ий мартэ пашам ышта. 1935 ийын 25 апрэлыштэ Звэнигэ район Кожла-Сола больницыш санитарный сэстралан налыт.

Кызыт Кожла-Сола больницыштэ пашам ышта.

Вишньэр Эчук.

Ташнур, 1935 ий, апрэль.

ТРАКТОРИСТКА МАРИНА

I

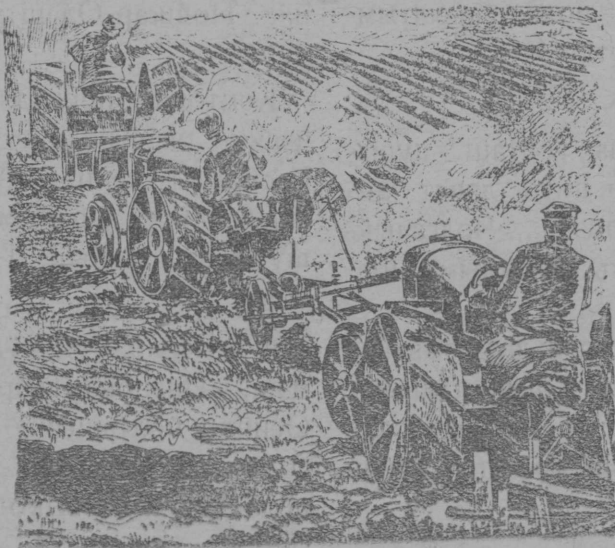
Шыргыж воштыл
 Шошо кэчэ
 Күшыч пэшак
 ырыкта.
 Умыр мардэж
 Пу лышташым
 „Лыб-лыб“ ыштэн
 тарвата.
 Чашкэр көргым
 Шэргылтарэн
 Кайык-шамыч
 муралтат.
 Угыч толшо
 Шошо кэчым
 Мурышт дэнэ
 чот моктат.
 Нурым шэлын
 Вурыс трактыр
 Пэшак талын
 мүгыра.
 Комсомолка
 Маринажэ
 Трактыр рульым
 виктара.
 Вуйыштыжо
 Йошкар солык
 Ёжарала
 волгалтэш.

Онгыштыжо
 КИМ значокшо
 Шүдыр сэмын
 чолгыжэш.
 Шоптыр гайэ
 Шэм шинчажэ
 Йыр-ваш писын
 ончылтэш.
 У пашаштэ
 Кожмак улмыж(о)
 Тышэч пэшак раш
 койэш.
 Көргыштыжө
 Тудын кызыт
 Лачак иктэ
 шонымаш:
 Паша планым
 Вараш котдэ
 Сайын жапыштэ
 шукташ.
 „Мый пашаштэ
 Нигунамат
 Кодын ом ул
 шэнгэлан.
 Шошо ага
 Пашаштат
 Примэр лийам
 чылалан“...
 Манын тудо
 Көргыштыжө
 Ушыж(о) дэнэ
 шоналта.

Вара адак
 Чотыракын
 Трактыр рульым
 кормышта.

II

Кум кэчылан
 Ышта тачэ
 Колхоз шош(о)
 ага пашам.
 Колхоз актив
 Луктын тачэ
 „Нур ударник“
 газэтым.
 „Трактористка
 Марина дэч
 Паша ышташ
 тунэмман:
 Тудо кэчаш
 Паша нормым
 Тэмэн толэш
 утыж дэн“,
 Манын шолдра
 Буква дэнэ
 Раш возалтын
 газэтэш.
 Тидым ужын
 Маринажэ
 Куаналын
 шыргыжэш.
Вишньэр Эчук.

Касмак

Илыш гыч ойлымаш

I

— „Кылтым-колтым, колт! Шылтым-шолтым, шолт! Эй, Озан, код-код, код! Вот-вот, вот!.. Ш-ш...“ Пойэзд Йошкар-Олаш чымалт кайыш.

Вагонышто ох! Калыкшэ кунар?! Шыг-шыг Шинчашат вэр укэс. Моско гыч, Озан гыч, тулэч моло ола гыч шотдымо калык толэш. Кайат-коштыт. Чылт йарак огыт кошт очыни.

Тэвэ, ик шарлака онга ўмбалнэ самырык интэ-лигэнт нэрым шупшын мала.

— Васкин, кыньэл, Йошкар-Олаш шуына. Шинчалыкым чийшэ йолташыжэ кычкыралэ.

— Ыт-м... м-мо?—Омо вуйа пэлэштыш Касмак Васкин.

— Мо, омым ужат мо? Эй, йөкшүк!—воштылал пэлэштыш очки шинча.

— Омо, шапшак!..

— Са-ай ом-о?—ласкан маньэ Касмакын йолташыжэ.

— Шонэм,—шинчам ўштын ойлаш тўнгальэ Касмак,—Йошкар-Олаштэ улам... Казакстан гыч толмылан кок арньа эртэн... Квартирэм чаплэ шонэм... Малмашкэм ўдыр толын... Шайтан.Тфу! омат... Шонэм: Йошкар-Ола ужаргэн. Сат. Калык... Качыжэ, ўдыржэ,—шотдымо!..

— Вара?

— Вара, укэ. Тэатырыш кайышна шонэм...

— Ха-ха-ха-ха!—йа кайымашатат омым ужэш. Ха-ха-ха!..—воштылэш очки шинча.

Касмак Васкин туржалтшэ галстукшым тёрлатыш, окнаш ончалэ. Пойэзд Какшан кўварым вончэн, тайылышкэ пэш содор вола: „кылтым-колтым, колт!.. Йошкар-Ола вот!..“

II

Касмакын организацыш паша ышташ пурымыжлан кок арньа эртэн. Ындэ нигө дэчат аптыранымашат укэ. Пэш чолга рвэзэ... Чолгалыкшэлан кёра моло йолташышт кызыт тудым „Полман“—маныт...

Касмакын ўстэлжэ урэм ваштарэш да урэмыштэ эрэ онгайым тогыдайа. Тудлан онгайдымыжат чыла онгай: лаврам кэлын кайшым, йа иктаж кугырак пугыр нэран йэным ужэш ма, утэн кайэн воштылдэ ок чытэ.

— Ончо, ончо! Кожэрский!

— Мом?

— Тол-гол, альэ, ончо, оралтэ ўмбака каза кўза, пондашым сакалдэн... Шоктыш.

— Ну, орадэ! Циркулярэт ончэн пытарэнат да паша планэт дэн тэнгэчсэ рэзолюцэт возэнат?—Кожэрский йодо.

— Пытарэнам, пытарэнам!—Васкин окна йа-накыштэ шинчышыжла кычкыра.

Кожэрский Васиныйн ўстэмбач рэзолюцым налын ончалэ да:

— Эк-эк, калтак! Тыгэ ыштыман мо, ават калта!..—шоктыш. „Мый Обкомыш кайэм, тэвэ удыркалымэ вэрыштэ уэш шоналтэн, тёрлатэ!“—маньат, рэзолюцым Касмакын ўстэмбач шуэн, портфэлыжым налын лэктын кайыш.

— Ы-ый, аважэ! ...—шөрын ончалын Васкин ўстэл коклаш пурэн шинчэ. Пэрожым мурыктэн возыш-возыш да ручкажым „кроп!“ шуэн, папиросыжым луктын коропкашыжэ пэралтыш, вара пүкэнэшыжэ йөрлын тамака шыкш вошт каласкалалаш тўнгальэ:

— Кум арньа шуэш пашаш пурымэмлан... Ик палымэ ўдырымат ом уж. Шэлымэ!.. Авэт рвэзэ ўмырэм эрта. Иктаж дэнэ кэлшыдэ лийэш мо? Моло качэ, ўдыр кэлшэн, илымэ годым, мый корак улам мо?.. Шошо кэчэ канцэлярыштэ моткоч шокшо... Ик пашам ыштэт ок йөрө, вэ-сым савыркалэт, кёргыштө „ньырык-ньорык“ вэлэ чучэш.

Куктыш-куктыш, нymo мучашымат ыш му. Чынак, Йошкар-Олаштэ тудын ик палымэ ўдыржат укэ.

Контoryн пөрт дэчын утларакшым Лэсотэхнический рабфакын студэнткэ-влак эртэн коштыт. Касмакат канцэлярыштэ шинчышыжла ужар калпакан ик ўдырым эрэ эскэрэн. Корныштат шуко ваш лийын. Тўслэн коштын.

Ик арньа гыч Васкинэт эскэрмэ ўдыржым палэн шуктэн. Тудо ўдыр Лэсорабфакыштэ тунэмэш,—Иванова Тайра... Лэсорабфакыштэ тунэмшэ Осинов йолташыжэ дэч Иванова Тайра нэргэн содор палэн налын. Иванова—ударницэ. Йатыр пөлэклалтшэ. Школышто мэр пашамат шуко ышта.

III

— Тачэ эрдэнэ школышто могай сэрышым Осинов шыргыжын кучыктыш?! Лудашат мондэнам. Лудшаш,—общэжитыш толмэкшэ Иванова сэрышым почын лудаш тўнгалыэ:

Поро кэчэ лийжэ, Тайра йолташ!

Пэш осторожно мый тый дэкэт пэрвой кана писмам колтэм. Тидэ писман содержаньыжэ мыйын кбргб шонымашэмым ончыктышо лийэш. Тайра йолташ! Мый тыйым йбратэм. Мыйын чонэм тыйын вэрчынэт йула. Садланак мый тидэ писмам колтэм... Тыйын дэчэт иктым йодам. Каласэ викак, тый дэнэт кэлшэн илаш, тый дэнэт тангым кучаш лийэш мо? Да или вет? Тидэ шотышто пэш вашкэ гына мылам увэртарэ, писмам колто. Тидэ писма сэрымэ годым шоналтэм: вот вэт Иванова—студэнткэ, вдруг к чорту колта гын, мом ышташ? но, тый мыйын ончылан тыгай шотым ит ыштэ. Искрэнэ каласэ: тый мыйым от йбратэ гын, „ом йбратэ, тагынат кучаш ом шоно“—ман. Но тидэ писмам нигэланат ит ончыкто, ит лудыкто. Тидэ нэргэн нимомат йолташ-влакэт палэн ынышт кэрт. Мыйын нэргэн Осинов дэн утларак кутыро. Мыйым сайын от шинчэ. Мыйын шонымаштэ вашкэ палаш тўнгалат. Ындыжэ сита. Тўнгалтышлан тыгэат йбра.

Салам дэн Васкин Касмак.

Лудын пытармэкшэ кэлгын шоналтыш, сэрыш кормышталмыжымат ыш шиж.

— Тидым, чу, Тимофэйэвлан ончыктэм... Ой огым. Ончыктэм!

„Шолт-шолт“ омсам ала кб пэрыш.

— Лийэш, пура!—маньэ Тайра.

— Поро кас лийжэ!—Тимофэйэв—Тайрукын шукэртсэк палымэ пагалымэ танжэ, пурэн шогальэ.

— Тугэ лийжэ! Тол, ончыкырак шич. Койко кокла гыч пўкэным Тайра лукто, Тимофэйэвым шындыш. Тимофэйэв паштэнтгэ¹⁾ курсышто тунэмэш. Ударник, профком вуйлатышэ.

— Шинчэт Тайруш,—маньэ Тимофэйэв,—тачэ кумыл нёлталтын.

— Тыйын кумылэт икканат ок воло вэт. Урэмыштат чўчкэн вэлэ коштат,—воштылын Иванова пэлэштыш.

— Тачэ кок прэдмэт дэнэ „отличнэ“ отмэткым налынам,—Тимофэйэв маньэ.

— Тыйын ик „удэтшат“ укэ. Ой, кузэ тый чот тунэм кэртат?

— Тыйынат ик „удэтшат“ укэс Тайруш!

— Мыйын чэртэний дэн „уд“ уло шол.

1) пытаргыш.

— Но, тудлан практик кўлэш,—маньэ адак Тимофэйэв.

— Wissen sie, heute war das [interessant?]²⁾ нэмычла йодо Тайра.

— Was ist wie?³⁾—йодо Тимофэйэват.

— Ser interessant...⁴⁾ У танэм дэч сэрышым налынам,—шоктыш Тайра.

— У та-ан? Могай у тан?!

— Тол, сэрышыжым лудына.

Сэрышым лудмэкэ льотлотлэн воштыльо Тимофэйэв, „брмаш“—пэлэштыш пытаргышлан. Изииш ала мом шоналтыш да „мый тидэ Касмакым пэш палэм. Ончылий нуным раскулачитлышт... Касмак шылын куржо. Тудо Казакстаныштэ илэн... Кызыт тыштэ ила. А... Тайра! шинчэт мом ышташ кўлэш?

— Мом?

— Айда тачэ кинош кайэна, корнышто ой-лэм. Тачэ кино „Трипольская трагедия“ лийэш. Рвзээ покольэным воспитатлымаштэ тудо пэш кугу вийан улэш маныт... Айда кайэна.

— Кайэна!..

IV

Тидэ кастэнэ Касмак кино гыч толмэкшэ малэнат кэртын огыл. Тудым кино сўрэт тунарэ брыктарэн огыл, а тудо Тайрам вэсэ дэн шинчымым клубэш ужын... Конторыш тачэ пэш эр толын... Ик пашам куча, вэсым куча, ок лэк. Шонэн тўлыжгэн. Тамакам тўргыктыл-тўргыктыл кэчым эртарыш. Портфельжым энталын лэктын кайаш тўнгалмыжэ годым, почталйон ваштарэшыжэ пура. „Газэтым, сэрыш-влакым нал“,—шоктыш... Васкинат газэтым, сэрышым нальэ. Эн пэрвойак сэрыш-влакын адресыштым содор ончаш тўнгалыэ. „Васкину“ манмэ шомакым лудын гына шуктыш, „шыр“ калта тўр гыч кушкэдын сэрышым лукто, пэрвойак возымым ончалыэ. „Иванова“—манын кидпыштымым ужмэкшэ, шыргыжэ, пэл мэтр кўкшыт тбрштыш, канцэ-льарыштэ чыла ўстэл-влак чытыралтыч, вара лудаш пижэ.

„... Мый тыйым пэш шукэртсэк палэмыс... Кузэ тый мыйым от палэ... Тыйым изиньэкак шонэм... Пэш йбратэм... 15-шэ Апрель кастэнэ мый дэкэм тол. Мэ 3-шо №-ан общэжитышштэ илэна. Комнат №-12. Вара кутырэна...“

2) шинчэт, тачэ пэш интэрэснэ ыльэ...

3) мо тугай?

4) пэш интэрэснэ.

„Йөрәтәм“—манмыжә Касмак шүмым утларак вэлә тарватыш. Төрштыл, төрштыл квартирышкыжә куржын колтымыжымат ыш шиж. Квартирыш тынгә-тонго мийән пурыш. Кукшо киндым кок кана пурльо, „кочмат окшу“,—шоктыш, койко йымач корзинкә шондыкым шупшын лукто. Вәс костюмым чийән шогальә. Кылта ора гай галстук тучам савыркалыш, „ужаргыжым сакышаш“—шоналтыш. Воштончыш воктән ик жап ұпшым шэрын шогылтмәк, ләктын ошкыльо.

V.

Обшәжитыштың 6 часлан „мертвый час“ пытыш. Студәнт, студәнткә-влак шүргым мушкын толыт. Колидорышто коштыт, кутырат. Иванова балалайкым кондән муралтән шокташ тунгальә.

— Эй, йолташ-влак, мәмнан тачә вәчәр лийәш?—ала кудышт опса гыч пурышыштыла маньыч.

— Да-а, 7 шагат гыч...

Обшәжитың опсам ала кө „колт-колт“ пэралтыш.

— Пуро, лийәш,—изи йүк дән чәвәр студәнткә кычкыральә. Опса почымто, кок качә пурән шогальыч.

— Сай илышда?

— Пәш сай. Толза, шичса.

— Унам кондышым,—Осинов пәләштыш.

— Пәш йөра,—Тайрат маньә,—вара кө тугай унатшә Осинов?—мый омат палә. А Касмак Васкин тарай гай чәвәргыш:

— Мый—Васкин Касмак улам!—шоктыш.

— А-а, тый сәрышым возән колтәнәт мо? Кузә, нигунам тый дәнәт уждә гәчә, мыланәм пәш кугу йодышым шындәт?..

Касмак нимомат ок пәләштә, пылышыжә мөр падраш гай лийын сакалдын, Тайра йыр чыла студәнткә шыргыж шогылдыт.

— Йөрәтымаш пашам тый изи проблемылан шотләт мо?—адак Иванова йодәш.

— А... тый тыгай ложь улат? Ну, ну, йөра!..—Касмакын чытырнышә йүкшө ләктә.

— Мый тыйым тыжак пәрвой ужам. Айдәмым сәйын палыдә, шымлыдә иктә дәнәт таным кучымаш укә. Мыйын сайын шымлымә йолташәм уло!.. Рашкан гына Иванова ойлән пуыш да шагатым ончалә, вәчырыш кайаш жап шуәш. Тидә жапыштә Тимофәйәв толын шогалын, воштыл шога:

— Эх, Васкин, вик каласәм мый тылат, тый—клас тушманын эргыжә улат. Нигуштат пашам мотор колтымашәт укә. Тылат жап: у айдәмә лийаш! Тый газәт шарымә органыштә пашам ыштәт улмаш. Пашат пәш окшакла. Тидын нәргән газәтыштат возат... Вашталташәт күләш йолташ. Вәт у илышыштә иләт, тидым шинчә!..

Васкин Касмак Тимофәйәвым шөрын ончалын опсам „лоп“ шоктыктән тучын ләктын кайыш. Почәшыжә Осиноват ләктә.

...Шагат 7 гана пәрыш. Обшәжитыштың дәжурный вэлә кодо.

VI.

„Тәвә кузә у үдыр-влак окмак качым туныктат улмаш...“ Касмак шуко шонән.. А пашажә ик точкыштак шогән. Тудләч вара йатыр студәнткә, служышо үдыр-влак Касмакым палаш тунгалыныт ыльә да, № организацә гыч Касмакым поктән луктын улыт.

Кызыт Суслонггәрыштә пашам ышта манмым колнам.

Тушто тудын пашажә кузә кайән шогымыжым паләм гын, лудшо йолташ-влак, Касмак нәргән адак возәм.

1935 ий, апрель.

Осмин Йыван.

Танг

Эх, рвэзэ годсо илышэт. Ёдыр-качэ-влак са-
мырык илышыштым сай эртарат. Ваш-ваш ончал
куанэн воштылыт. Нунын шүмышт кэлшэн, пэг-
гыдын йōратэн, ойырлэн кертдымыла чучыт.
Нуным ончэтат, шүмэт шэлэш. Лач мый гына
тангэм дэн орынам, ала могай ушан. Эх, калтак!

Кузэ мый тудым йōратэм. Тудо мыйым эрэ
шōрын вэлэ онча.

Мыйын йōратымэ ўдырэм Майук лүман, шы-
мавуч гай йытыра капан, олма гай чэвэр чури-
йан, лышташ гай вичкыж тўрван, шоптыр гай
чолга шэм шинчан ўдыр. Тыгай мотор ўдыр пэлэн
мыйын шүмэм чот пижын. Шүмэм подла шолэш.
Кэч куц кайэм гынат эрэ Майукумак вэл
шонэм.

Ик кастэнэ, тымык годом сат йымалнэ шин-
чымашкыжэ мийшым. Тудым тўрлын сōрвалэм,
тудо мый дэнэм ни пэлэшта, ни укэ. Молан ок
йōратэ, уда качэ марийак омылыс. Мыйын мутэм
пылшышкыжат ок пуро. Шэм шинчажэ тулла
мыйым онча.

Пэшак тымык. Мэмнан йыр ик йэнгат укэла
тучэш. Мыйат ойлаш тўнгальым: „Майрук! Май-
рук, колат мо? Уна чашкэрлаштэ шўшпык шўш-
ка... Тыгэ ойлэн шинчымэмлан, тудо мыйым во-
жылтарэн ойлэн пуыш: „Тангэм, тый мыньар тру-
додэньым (пашадарым) тэний ыштэнат. Ударник
улат дыр? Мый гын 320 трудодэньым гына ыштэ-
нам. Тый 12 трудодэньым ыштэнат вэт, ой
шуко. Тый паша ышташ о́рканэт. Арака йўаш
йōратэт. Мэр паша дэч шылын коштат. Ку-
нам мый тыгай качэ марийым йōратэм. Мы-
йын тангэм ударник лийжэ, культурно илэн
моштыжо—маньэ Майрушэм. Вара вичкыж йўк-
шō дэн муралтэн колтыш:

...Йōраташ гын, йōраташ
Ударник качым йōраташ.
Кэлшышаш гын, кэлшышаш
Ударник дэн кэлшышаш.

* * *
Тыйжэ мыйым йōратэт гын,
Лийаш тōчō ударник.
Тунам гына тый мыйын
Лийат поро сай тангэм.

Майрукын йўкшō шэргылт кодо. Мыйын шў-
мэм кэрдэ дэн шуралтымыла тучо.

Майрукын ушан вуйжо дэн шонэн, изи умшаж
гыч лэкшэ мутшо шўмышкэм кў пурэн вочмы-
ла тучо. Могырэм сўсанымыла лийын кайыш.
Йōратымэ Майрукэм мучышта вэт шоналтышым:
„Майрук, тый тидэ титакэм чыла кудалтэ. Йў-
мым чылтак чарнэм. Тыйын сэмынэтак пашаштэ
ударник лийаш мутым пуэм. Йара жапым куль-
турно эртараш тўнгалам. Газэт-журналым налын,
лудаш тўнгалам. Тидым чыла мый шуктэм. Удар-
ник лүмэм лэкмэ мōнгō „Марий Ёдрамаш“ жур-
налыш адак возэм.

Майрукэм нэргэн эшэ изишак возэм. Майрук
эрэак „Марий Пролэтар“, „Марий Комун“ газэ-
тым, „Марий Ёдрамаш“ журналым лудэш. Моло
ўдыр-влакланат лудын ынгландара, у вургэмым
чийа. Пōртымат пэш арун куча. Окна йэда сад,
занавэскэ. Ёстэмбалнэ клэонко шарымэ. Ачаж дэн
аважэ коштанрак улыт гынат, Майрук нуным
ынгландарэн шуктэн. Чылалан посна малмэ вэр
ыштымыжлан аважэ шуко вурсэн: „Авий, лавы-
раштэ илэна гын, чэр шарла, тазалыкна лун-
чырга. Социализм илышлан таза йэн кўлэш.
Кызыт ик кэчим илмыжэ мом шога. Йолагайла-
наш гына огэш кўл, илыш пэш сылнэ толын“.

Тулык Опай.

Отв. рэдактыр Е. Сидоркина. Сэкрэтар А. Николайэва. Тэхрэдактыр А. Сэмонов.

Ак 50 ырш.

МАРИЙ ОБЛАСЬ КУГЫЖАНЫШ САВЫКТЫШ ТЫГАЙ У КНАГАМ УЖАЛА:

В. Молотов. Киндылан картычкэ систэмым пытарымэ нэргэн. 82 мгр., ак 40 ырш.

В. Сорин. Владимир Ильич Лэнин. 99 мгр., 50 ырш.

Спасов. Отчет Краевого Исполнительного Комитета X с'езду советов МАО. 39 стр., 15 коп.

Петров И. П. Отчет Марийского Областного Исполнительного Комитета X-му с'езду советов МАО. 48 стр., цена 35 коп.

Постановления X областного с'езда советов. 40 стр., цена 10 коп.

Пэтров И. П. МАО совет-влак X с'ездлан Марий Облась Исполнитьылнэ Комитэтын отчотшо. 48 мгр., ак 20 ырш.

МАО совет-влак X с'ездын пунчалжэ 40 мгр., ак 20 ырш.

Ностыльов. Мэмнан опытна-влак (Кокшамар техникумын лыпиным, парэнгым, кэчэвөртэмым, сойам, мландэ грушым ұдымó опытшо) 64 мгр., ак 45 ырш.

Йал озанлык артэлын примэрнэ уставшэ 24 мгр., ак 25 ырш.

Тунгалтыш школышто пашалан туныктымым организатлымаш (Тунгалтыш школ. туныктышо-влаклар.) 80 мгр., ак 1 тэнгэат 20 ырш.

Дэнисова. Комунар йоча влак. 53 мгр., 35 ырш.

Колэнько. Трахом. 88 мгр., 70 ырш.

Ноткин дэн моло. Пылыш, нэр, логар коршты-маш дэч аралалтса. 38 мгр., 65 ырш.

Субботин Л. Вэс шұм. (3 кыдэжан, 7 сүрétан пийэс). 78 мгр., 65 ырш.

Власов П. Пөрвөй палэ. (1 кыдэжан пийэс). 38 мгр., 35 ырш.

Тургэньэв. Муму. (Повэсть). 52 мгр., 30 ырш.

Сэрафимович. Йоча. (Ойлымаш - влак). 168 мгр., 70 ырш. Коман 1 тэнгэ.

Задонский. Вэс илыш (3 кыдэжан, 4 сүрétан агитпийэс) 56 мгр., ак 60 ырш.

Шошо агалан тыгай кнага-влак лэктыныт:

Я. А. Яковлэв. Йал озанлык артэлын примэрнэ уставшэ нэргэн (Колхозник-ударник-влакын Пүтынь Ушэмысэ кокымшо с'ездыштышт ыштымэ доклад). Ак 65 ырш.

Чэрэзов, Батагин, Дмитрийэв дэн Сэргэйэва. Шошым ага кампаньылан йамдылалт-маш да тудым эртарымаш. Ак 1 тэнгэ.

Тэрэхов А. Ф. Пагалымэ йунат (Школ пэлэнсэ участкыштэ түрлө опытым ыштымэ нэргэн). Ак 50 ырш.

Фэд. Малов. Куго паша (Вольык ашнымэ фермын пашажэ нэргэн). Ак 1 т. 20 ыр.

Сэлэзньова. „Карамэль“ (Сай урлык прэзым куштымэ нэргэн). Ак 65 ырш.

Кнага-влакым МарГИЗ-ын чыла магазинлаштыжэ налза. Адак наложэн платьож дэнат тыгай адрес дэн йодаш лийэш:

Йошкар-Ола, Совет урэм, 60, Маргосиздат торготдэлан.

42012

Мар. ж.
H 1-5

МАРИИ ОБЛАСЬ КУГЫЖАНЫШ САВЫКТЫШ

тыгай журнал-влакым луктэш:

У В И Й

Совет писатэль ушэм марий пöлкан тылзэ йэда лукмо, сылнымутан журнал. 1935 ий-

ыштэ журнал кугэмдалтэ: тылзэ йэда 96 мгыр лэктэш.

Журналыштэ ойлымаш, почэламут, пийэс, критик статья дэн мыскара-влак пэчэтлалтыт.

журнал ак:

1 ий — 18 тэнгэ. 3 тылзэ — 4 т. 50 ыр.

6 тылзэ — 9 тэнгэ. 1 тылзэ — 1 т. 50 ыр.

Посна номыр 1 т. 50 ыр.

Марий Удрамаш

Колхозницэ, пашазэ дэн шэмэр ўдра-

маш-влаклан тылзэ йэда лэксэ, сүрétан, сыл-нымутан журнал.

Журнал шолдра шриффт дэн луктылтэш.

журнал ак:

1 ий 6 тэнгэ. 3 тылзэ 1 тэнг. 50 ырш.

6 тылзэ 3 тэнгэ. 1 тылзэ 0 тэнг. 50 ырш.

Посна номыр 50 ырш.

Пионьэр Йүк

Тылзэ йэда лэксэ, сылнымутан, сүрétан йоча журнал.

ОБКОМОЛ дэн ОБОНО-н органышт.

журнал ак:

1 ий 6 тэнгэ. 3 тылзэ 1 тэнг. 50 ырш.

6 тылзэ 3 тэнгэ. 1 тылзэ 0 тэнг. 50 ырш.

Посна номыр 50 ырш.

ИНВ. № 44 Ц. 1935г.
Акт № 117

Виланд. л.
Подписным районысо кнага магазин коч ыштыман. Викак издатэльствэ гычат, почтым коштыктышо-влак дэнат ышташ лийэш. Издатэльствын адресшэ: Йошкар-Ола, Совет урэм, 60, Маргосиздатлан.